

Krāpšanas atklāšana un novēršana

Juris Ziediņš, MSc., CISA, CFE

ISACA Latvijas nodaļas un CERT.LV
IT drošības konference

2014. gada 16. oktobris

Saturs

1. Kas ir krāpšana
2. Krāpnieka profils
3. Krāpšanas atklāšana
4. Krāpšanas cēloņi
5. Krāpšanas ierobežošana

Kas ir krāpšana?

Krāpšana ir apzināta rīcība, lai negodīgi vai nelikumīgi iegūtu labumu.

Krāpšana ir slēpta. Atšķirībā no citiem noziedzīgiem nodarījumiem, krāpšanas metodes daļa ir mēģinājums noslēpt tā izdarīšanu.

Krāpšanas objekti var būt personas un organizācijas.

Visbiežāk krāpšanas mērķis ir nauda vai vērtslietas, bet var būt arī cita veida labuma iegūšana, piemēram, nelikumīga autovadītāja apliecības iegūšana.

ACFE "2014 Report to the Nations on Occupational Fraud & Abuse"

Analizējot 1483 krāpšanas gadījumus darbavietās 2014. gadā, secināts:

- organizācijas krāpšanas rezultātā zaudē ap **5%** no apgrozījuma
- vidējais ilgums no krāpšanas izdarīšanas līdz tās atklāšanai ir **18** mēneši
- vidējais zaudējumu apjoms krāpšanas gadījumā **\$145000**
- **58%** gadījumu nav izdevies atgūt zaudējumus. Tikai **14%** gadījumu zaudējumi atgūti pilnībā

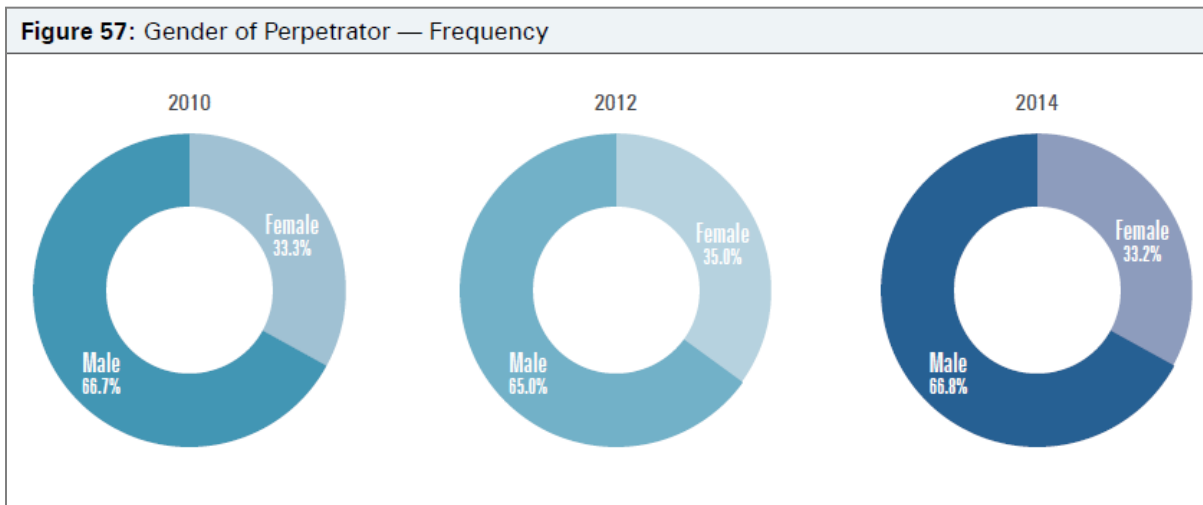

www.acfe.com

Krāpnieka profils

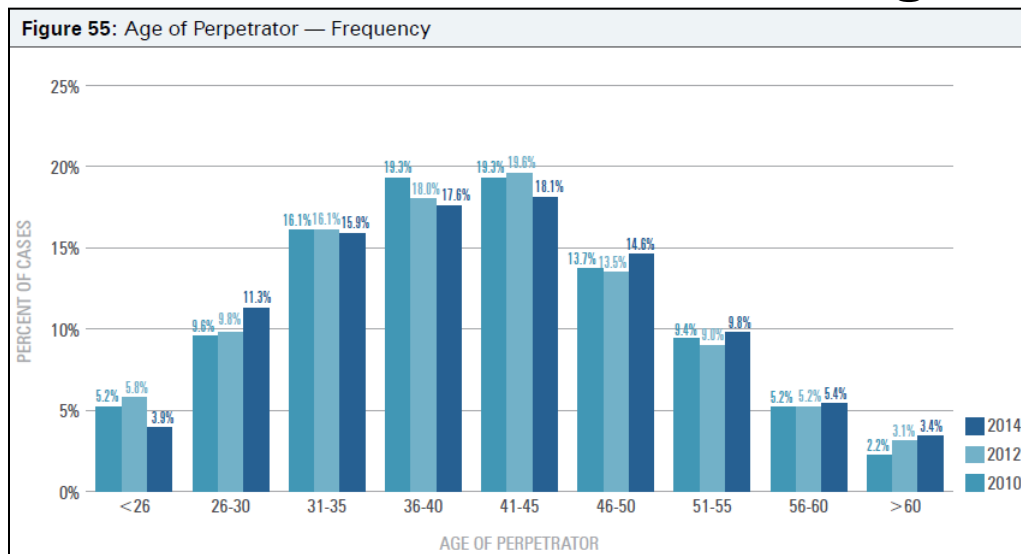
67% krāpšanas gadījumu darbavietās ir izdarījuši vīrieši

Krāpnieka profils

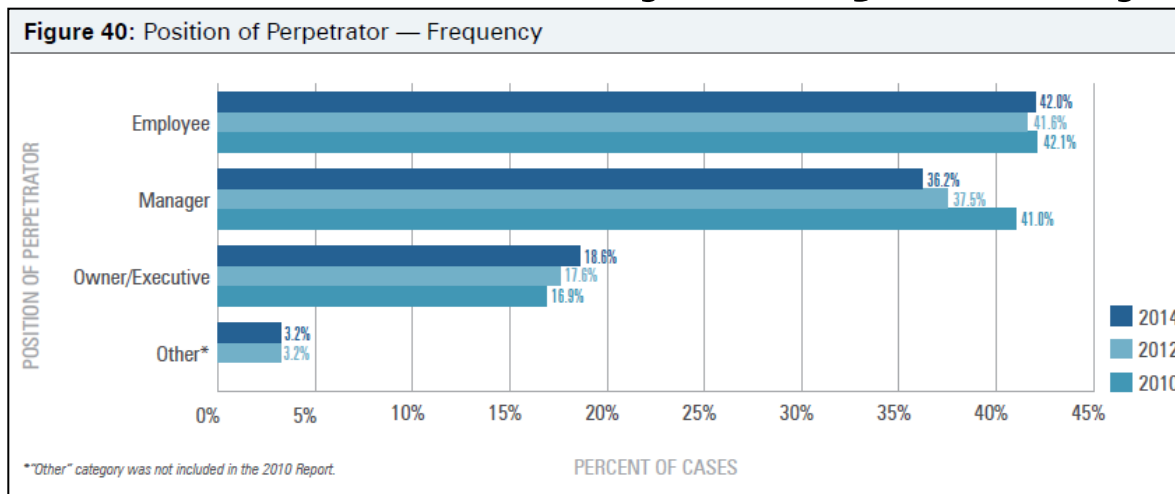
66% krāpšanas gadījumu darbavietās ir izdarījušas personas vecumā no 31 līdz 50 gadiem

Krāpnieka profils

78% krāpšanas gadījumu darbavietās ir izdarījuši darbinieki un vidējā līmeņa vadītāji

Krāpnieka profils

Krāpšana internetā (Internet Fraud)

Internet Crime Complaint Center (IC3)

2013 Internet Crime Report (<http://www.ic3.gov>) ziņo par krāpšanu internetā

Populārāko krāpšanas shēmu apraksti
<http://www.ic3.gov/crimeschemes.aspx>

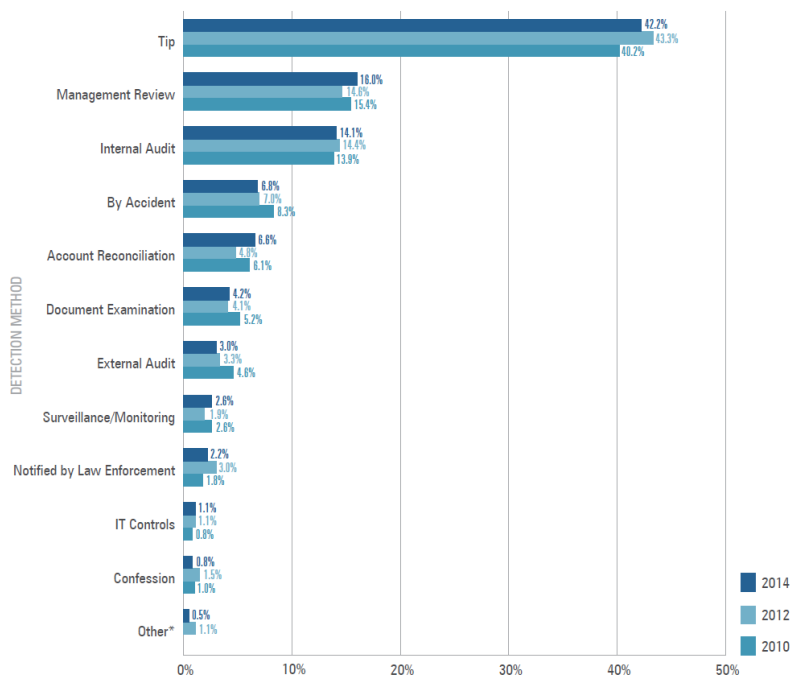

Krāpšanas atklāšana

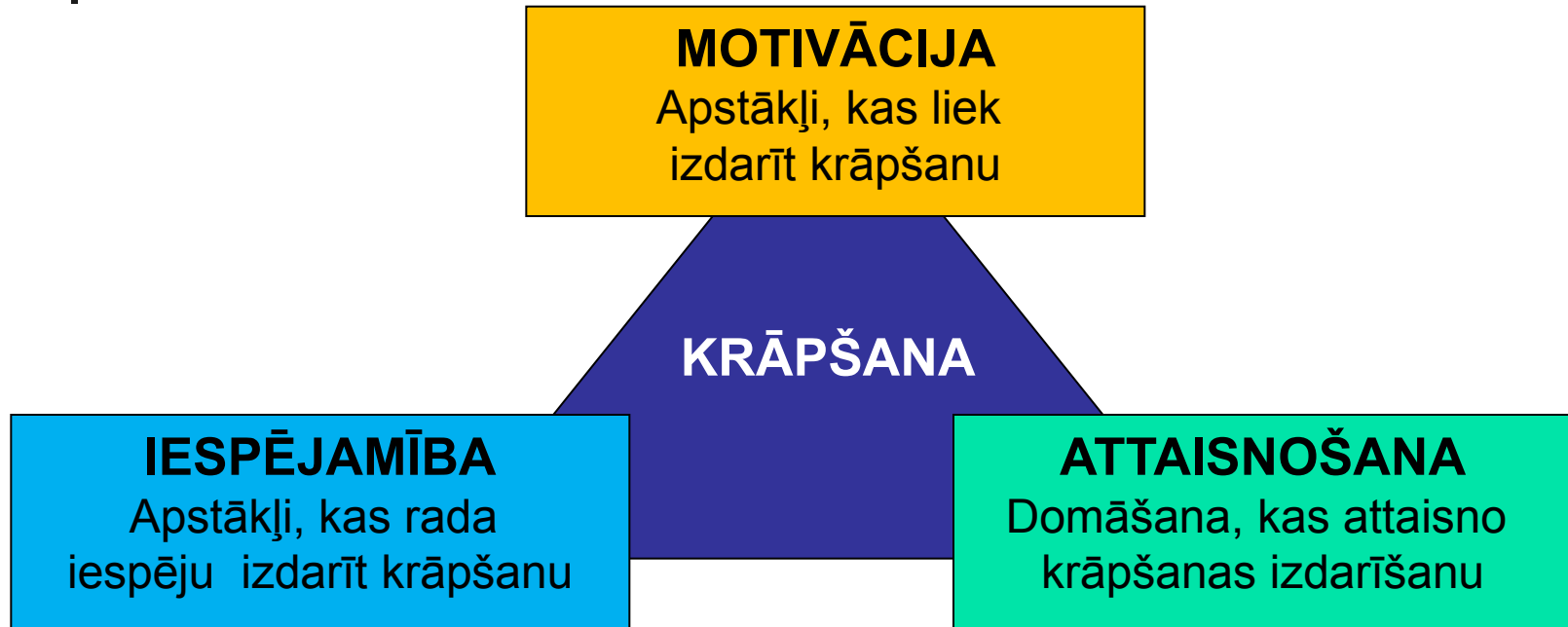
- 43% gadījumu mājiens, sūdzība
- 16% gadījumu iekšējā kontrole
- 14% gadījumu iekšējais audits

Figure 11: Initial Detection of Occupational Frauds

Krāpšanas cēloņi

Krāpšanas cēloņi

MOTIVĀCIJA – apstākļi vai stimuli, kas liek izdarīt krāpšanu

- iedomātas finansiālas vajadzības
- reālas finansiālas vajadzības, piemēram medicīnas rēķini, parādsaistības
- spiediens uz darba rezultātiem, sasniegumiem
- draudi, piespiešana
- atkarības

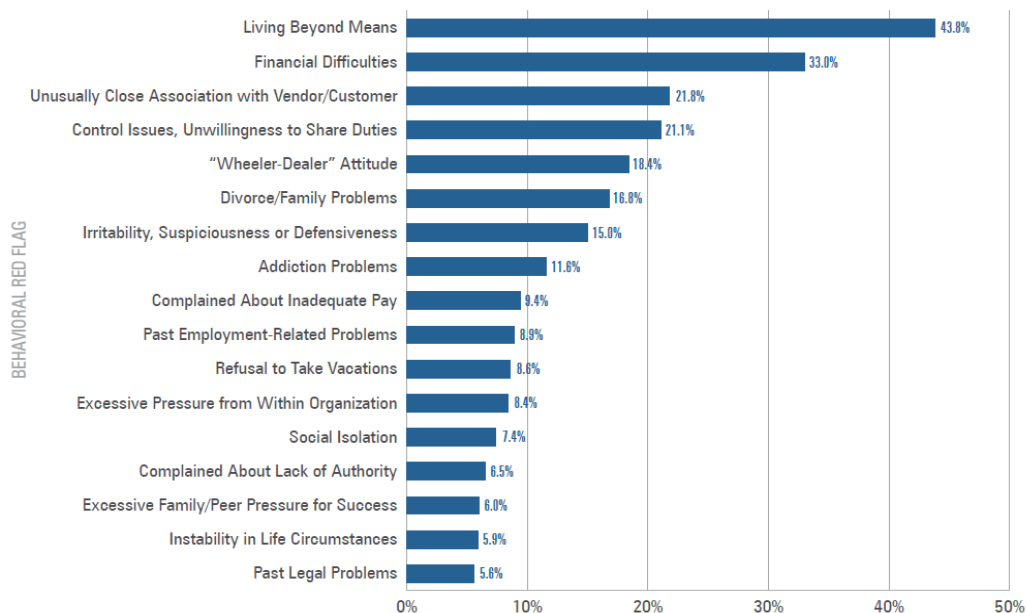

Uzvedības indikatori krāpšanas motivācijai

92% gadījumu
bijis vismaz viens
indikators

64% gadījumu
bijuši divi vai
vairāk indikatori

Figure 71: Behavioral Red Flags Displayed by Perpetrators

Krāpšanas cēloņi

IESPĒJAMĪBA – apstākļi, kas nodrošina iespēju pārkāpšanu un ļauj palikt neatklātam

- piekļuve aktīviem resursiem
- iespēja izmantot tehnoloģijas
- nepietiekama uzraudzība un procedūras
- nepietiekama pieredze, pozīcijas un autoritāte

IESPĒJAMĪBA ir galvenais faktors uz ko jāvērs krāpšanas ierobežošanas pasākumi !!

Krāpšanas cēloņi

ATTAISNOŠANA – domāšana, lai attaisnotu sevi izdarītajā krāpšanā

- negodīgiem cilvēkiem vieglāk sevi attaisnot
- nenovērtēts darbinieks, nepietiekama samaksa
- sagrozīti “ļaurā” un “labā” jēdzieni
- organizācija “peļņijusi” būt apkrāpta
- “tikai aizņēmos, noteikti atdošu...”

Krāpšanas ierobežošana

Iespējamība ir galvenais faktors uz ko jāvērs krāpšanas ierobežošanas pasākumi. Jāstiprina iekšējās kontroles sistēma, t.sk. krāpšanas ierobežošanas jomā - pienākumu sadalījums, uzraudzība, darbinieku rotācija un obligātie atvaļinājumi.

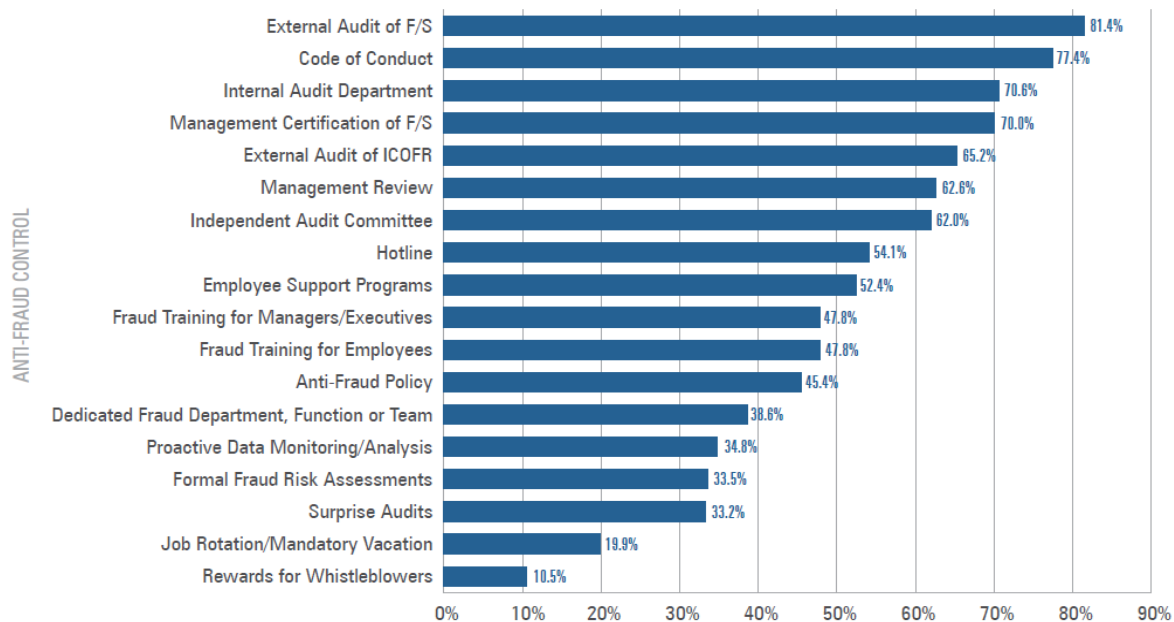
Motivāciju iespējams mazināt, nodrošinot adekvātu darba samaksu un virzību karjerā, kā arī nosakot reālus darba mērķus. Personiskai attieksmei pret darbinieku ir liela nozīme savlaicīgā motivācijas atklāšanā.

Attaisnošanu iespējams mazināt, nosakot un ievērojot augstus organizācijas ētikas standartus, kā arī rūpīgi atlasot darbiniekus.

Krāpšanas ierobežošanas pasākumi

Figure 26: Frequency of Anti-Fraud Controls

Association of Certified Fraud Examiners

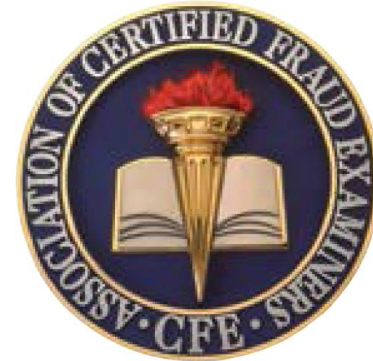
- ACFE ir pasaulē lielākā krāpšanas apkarošanas organizācija un galvenais apmācības un izglītības sniedzējs krāpšanas apkarošanas jomā.
- ACFE apvieno grāmatvežus, iekšējos un ārējos auditorus, krāpšanas izmeklētājus, tiesībaizsardzības iestāžu darbiniekus, juristus, biznesa vadītājus, riska / atbilstības speciālistus, u.c.
- ACFE apvieno vairāk nekā 70000 dalībniekus 150 pasaules valstīs.

www.acfe.com

CFE sertifikācija

Certified Fraud Examiner (CFE) ir krāpšanas apkarošanas eksperti, kas ir pierādījuši zināšanas četrās jomās:

- Krāpnieciski darījumi
- Krāpšanas izmeklēšana
- Juridiskie elementi
- Krāpšanas novēršana un atturēšana

Lai iegūtu CFE sertifikātu ir jābūt ACFE biedram, jāievēro profesionālās ētikas normas, jāapliecina profesionālā pieredze un jānokārto sertifikācijas eksāmeni.

Jautājumi un komentāri

Juris Ziediņš, MSc., CISA, CFE

Latvijas Bankas

lekšējā audita pārvaldes

vadītāja vietnieks

juris.ziedins@bank.lv